

VECKOBLADET

Fredag 14 april

Utkommer fredagar

2000 26:e årg.

13/14

Dubbelnummer

av VB – ja, posten vilar ju på långfredag så vi hoppar över nästa vecka och gör 8 sidor nu. Gunnar Stenssons fortsättning av Vietnam-historiken kommer i nr 15.

Vänstern på torget

I lördags vårdebuterade Röda Kapellet på Mårtenstorget. Orkestern återkommer nu den 15.4 (klockan 11), nu tillsammans med riksdagsledamot Karin Svensson Smith som bland annat kommer att berätta om budgetuppgörelsen mellan mp, s och v. Den som har frågor att ställa till henne kan ju fråga på under låtarna.

Banor att bygga

Möte med Lennart Lennfors från Banverkets region Syd och Karin Svensson Smith om framtiden för järnvägarna i Skåne. Tisdag 18.4 kl. 20, v-lokalen. Alla välkomna!

Påskvandring

För trettonde gången (!) vandrar vi genom en bit av Skåne i påsk. Övernattning i vindskydd, politiska samtal och gemytlig samvaro vid lägerelden m.m. Information från Gunnar Sandin, tel. 135899.

Första maj

Vänsterns förstamajdemonstration i Lund återgår till en beprövd rutt: från Clemenstorget till Stortorget, platsen för avslutningsmötet. Bakgrunden är att socialdemokraterna tidigare beslutat om en motsvarande återgång: från Mårtenstorget till Stadsparken. Därmed föll huvudmotivet för att traska den långa Trollebergsvägen ut till Folkparken.

Vi återkommer i senare VB-nummer med information om förstamajfirandet. Tills vidare uppmanas vänsterns medlemmar och anhängare att bereda sej på insatser som affischklistrare, flygbladsutdelare, banderollbärare och mycket annat.

Förstamajkommittén

1 maj-kafé

I år ska det vara något Extra! Tiden som kaféet är i gång ska vara längre än vanligt. Vi ska ordna ett otroligt kafé! Vill du vara med och göra årets förstamajkafé på Stadshallen till det bästa detta årtusende, då ska du kontakta mig NU!

Nita Lorimer

211 18 95,

Nita.Lorimer.@home.se

Bistånd i nytt perspektiv

Vad är det för värld vi lever i? Går det framåt eller bakåt?

För dem som ser Lasse Bergs och Stig T. Karlssons utställning, Asiens tid på Kulturen (pågår till 15 maj) blir det uppenbart, att det går framåt för många. Lasse och Stig återbesökte människor de träffat för för tjugo år sedan. De visar övertygande på betydande förbättringar i levnadsvillkoren. Dessutom fanns en ny medvetenhet om det egna människovärdet.

Själv har jag gjort återbesök hos familjer jag intervjuade i en kåkstad utanför Zambias huvudstad Lusaka på sextiotalet. Och jag kan tyvärr inte ge en liknande bild. Den mätbara materiella fattigdomen är kanske inte riktigt lika stor, men framtidshopp, hårt arbete och optimism har förbytts i hopp-löshet och arbetslöshet.

– Jag är född på fel ställe i fel tid, sa en tonåring till mig.

Och så till vida är Lasse och jag överens: världen har krympt. Alla, även de fattigaste, är väl informerade om vad som händer i världen i övrigt. Frågan är vad tonåringen, som bara fick gå i skola i fyra år, har för glädje av den kunskapen. Med den följer bara känslan av att stå utanför.

Naturligtvis går det både bakåt och framåt. Det är sant att aldrig för har så många lyfts ur fattigdom till ett dragligt liv, men det är också sant att aldrig för har så många fötts in i fattigdom. Befolkningstillväxten får den ekvationen att gå ihop. Det är just polariseringen

som kännetecknar den globala utvecklingen, derika blir rikare och de fattiga fattigare.

Naturligtvis är det en process med stora regionala variationer. I Asien har många fattiga fått det bättre. I Afrika är det bara en liten elit som fått det bättre, och som kopplar upp sig till det globala informationssamhället.

Castells, som snart alla kan läsa i Sandins utmärkta översättning, talar om framväxten av en fjärde värld, om svarta hål i informations-samhällets kapitalism, som geografiskt definierade områden med social utslagning. Det finns mängder med sådana hål, de finns som stadsdelar i de stora städerna i de rika länderna, som landsbygd i bakvatten, och så hör stora delar av Afrika dit. Här finns arbetslösa, hemlösa, sjuka, illiterata och kriminella. I Afrika i majoritet, i den rika världen är de i minoritet, men deras antal ökar.

Vad är vänsterpolitik i en sådan värld? Vilken politik skulle vi vilja att Sverige ska driva? Just nu har vi en chans att påverka det. Det har nämligen tillsatts en "parlamentarisk utredning om Sveriges politik för global utveckling", och i den representerar jag vänsterpartiet.

Uppdraget, som ska genomföras på ett och ett halvt år, är att utforma politiken på viktiga områden utifrån ett övergripande mål om fattigdom. Det gäller att få samstämmighet mellan utvecklingssamarbetet och exempelvis säkerhets-, handels-, miljö-, jordbruks-, flyktning-, och

migrationspolitik. Det gäller vårt förhållningssätt i EU och internationella organisationer som FN, OECD och WTO.

Ingen liten tugga! Hur ska man kunna finna ett enhetligt synsätt? Vi har i kommittén börjat med handeln. Det är ju aktuellt i svallvågorna av WTO:s misslyckande i Seattle. Och här är vi genast i kollision med EU-politiken, som talar om frihandel men sätter upp murar mot jordbruks- och konfektionsvaror.

Utvecklingsbiståndet har ännu alldeles för mycket av välgörenhet och mission över sig. Alla biståndsgivande länder vill kunna peka på sin missionsstation och sina mätta barn. Kanske ska man istället se på bistånd som ett globalt "regional-politiskt" stöd? Idag ger EU dubbelt så mycket bistånd till Europas vin-odlare som det ger till alla utvecklingsländer tillsammans.

Mitt eget stora intresse, som jag också har erfarenhet av är forskningssamarbete. Jag tror på ett bistånd som hjälper till att bygga upp en kapacitet i länderna att själva formulera sina forskningsfrågor och svara på dem. I dag sker nästan all kunskapsproduktion på biståndsgivares villkor.

Jag hoppas att detta bidrar till att livna upp den internationella debatten inom vänstern. Hör gärna av er. Jag ska rapportera när vi kommit igång i kommittén.

Ann Schlyter

Genus och retorik – kön och politik

För några veckor sedan kommenterade jag i VB en uppsats av Kersti Jonsson, "Retoriska verktygsmedel i Mona Sahlins för-svarstal". Det intressanta var naturligtvis att konstatera huruvida talarens genusstillhörighet påverkade den retoriska uppläggnings. Till min egen och, misstänker jag, författarens lätta förvåning visade sig detta inte alls vara fallet. Sahlins följde en helt klassisk retorisk modell, i grunden samma som utarbetades av de attiska talarna i början av 300-talet f.Kr. och som förmedlats vidare av fr.a. Cicero.

Ingen påfallande skillnad alltså i planering och uttryckssätt, bortsett från en del specifikt Sahlinska uttryck (snacka, käka), avsedda att bekräfta hennes position som "vanlig människa". Det förefaller

alltså inte finnas något tydligt särskilt kvinnligt sätt att uttrycka sig, åtminstone inte i så påtagligt offentliga sammanhang som en presskonferens där talaren är i försvarsställning. Går man däremot över till talets innehåll blir bilden en helt annan. I samband med några senare offentliga framträdanden av Gudrun Schyman måste man börja undra om alldeles särskilda regler gäller för kvinnliga toppolitikers framträdanden inför media, regler som inte alls tillämpas för manliga sådana, men som verkar accepteras som naturliga av både Mona Sahlins och Gudrun Schyman.

En (av flera) genusteoretiska förklaringar till skillnader mellan mäns och kvinnors makt i olika samhällen är, att maktfördelningen är direkt beroende av hur stor

skillnad respektive samhälle gör mellan en offentlig och en privat sfär. Ju striktare boskillnad, desto större uteslutning av kvinnorna från all offentlig makt. I Sverige kan man faktiskt observera hypotesens hållbarhet: fr.a. reproduktionen och omhändertagandet av små barn, något som ofta anses tillhöra den absolut privata sfären, har sedan länge varit föremål för det allmännas intresse och/eller social ingenjörskonst. Samtidigt anser vi oss vara mycket avancerade när det gäller politisk jämställdhet. Men det har alltid varit kutym att höga politiker i gör-ligaste mån hållit sitt privatliv utanför den offentliga sfären – de, oftast män, fungerar normalt

Forts. på sid. 4.

Seminarium i en aktuell kampanjfråga: Mot tidsfattigdom och utbrändhet

– Arbetstidsfrågan har alltid varit en del av arbetarklassens kamp. Kravet på sänkt arbetstid är alltså ingen ny fråga. Varje krav på arbetstidsförkortning har mött hårt motstånd från arbetsgivarna.

Så inledde Herman Schmid ett seminarium i Vårfruskolans aula med rubriken "Tid att leva", som handlade om arbetstiden i ett europeiskt, nationellt och fackligt perspektiv. Seminariet var ett led i vänsterpartiets aktuella kampanj för sex timmars arbetsdag. Herman Schmid som sitter i EU-parlamentet representerade det europeiska perspektivet och det nationella företrädades av riksdagsledamot Karin Svensson Smith.

Arbetstiden rekordlång

Det var länge sedan Sverige genomförde en arbetstidsreform. I cirka 30 år har den normala arbetsveckan varit 40 timmar trots att produktiviteten ökat flerfaldigt sedan den senaste arbetstidssänkningen. Under samma tid har arbetstiden för en vanlig familj ökat väsentligt i och med att kvinnorna idag i högre utsträckning arbetar på den öppna arbetsmarknaden. 2 x 40 lönearbetstimmar är inget ovanligt för en familj idag. Denna rekordnivå på lönearbete per familj innebär en enorm arbetspress framförallt på familjer med barn.

– Och denna situation har vi i Sverige samtidigt som arbetstiden har förkortats i andra länder i Europa, fortsatte Herman Schmid. Så har t.ex. Frankrike har drivit igenom 35 timmars och Danmark 37 timmars arbetsvecka.

Tid till barn eller jakt

– Arbetstidsfrågan är en jämställdhetsfråga, sa Karin Svensson Smith. Genom att de många kvinnor som idag arbetar deltid kan gå upp till heltid får de också möjlighet att delta i arbetslivet på mer lika villkor som männen. Arbetstidsförkortningen ger också förutsättningar för män och kvinnor att rättvist dela det obetalda hemarbetet.

– Det finns inga garantier för att en arbetstidsförkortning leder till jämställdhet. Risken är väl att männen kommer att spela golf eller jaga mer på sin ökade fritid, menade en av de manliga seminariedeltagarna.

– Jämställdhet kräver även andra typer av kamp, svarade Herman Schmid. Det som händer inom familjens väggar är alltid svårt att komma åt genom politiska beslut. En social och kulturell kamp för jämställdhet måste drivas parallellt med kravet på arbetstidsförkortning.

Pessimistisk manssyn

– En annan sak att beakta vid en arbetstidsreform är att många män kommer att vistas betydligt mer i hemmet tillsammans med sina familjer, fortsatte den manlige seminariedeltagaren. Och vi vet ju

att hemmet är den plats där kvinnor utsätts för mest våld.

– Om män får mer fritid kommer de alltså antingen att vara ute i skogen och skjuta djur, jaga bollar någonstans eller vara hemma och slå sina hustrur. En lite väl pessimistisk manssyn, tänkte jag stilla i mitt feministiska sinne. Det finns ju trots allt en utvecklingspotential hos männen. Med tillräckligt mycket barnskrik, blöjbyte och vidbränd välling kommer de nog att inse att livet har andra värden än jakt och våld. Den manliga över-skottsenergi kommer i alla fall inte räcka till för olika typer av tävling och våldsutövning efter slitet i barnkammaren och köket.

Man får inte vara pessimist när det gäller den manliga naturen.

Tid att leva

– Visserligen är jämställdhetsperspektivet ett viktigt argument för kortare arbetsdag, men kortare arbetstid är framförallt en fråga om livskvalitet, sa Karin Svensson Smith.

Anmälningar till försäkringskassan på grund av utbrändhet har ökat med 50 procent sedan 1997. Speciellt utsatta är personal i vård- och undervisningsyrken, som en effekt av nedskärningarna inom den offentliga sektorn. Men även inom konkurrensutsatta högteknologiska branscher finns idag unga människor som arbetar i projektarbetsformer och driver sig själva till arbetstider upp emot 15 timmar per dygn.

Kvinnorna är en speciellt utsatt grupp när det gäller utbrändhet. Dels är majoriteten av de som arbetar inom vård och utbildning kvinnor. Dessutom vet vi genom vetenskapliga undersökningar att kvinnors stressnivåer ökar istället för minskar när de är på väg hem från jobbet. Männens stressnivåer går istället ned i slutet av arbetsdagen. När kvinnorna lämnar jobbet väntar deras nästa stora arbetsinsats. Hämta barn på dagis, handla, laga mat, förhöra läxor, städa och tvätta. Tyvärr är det fortfarande en realitet att det är kvinnorna som tar det största ansvaret för hemarbetet. Tid att leva för egen del är det idag knappast fråga om för kvinnor med små barn. Värst utsatta är naturligtvis de många ensamstående kvinnorna.

– Hemarbetsmönster kan ju en arbetstidsreform inte ensam ändra på, men de yngre männen visar klara tendenser till att vara mer jämställda när det gäller hemarbetet. Och det bådär ju gott inför framtiden hur en ökad "fritid" kan användas på ett jämställt sätt för båda könen. Tid att leva och umgås utan stress behöver både familjer

och ensamstående, fortsatte Karin Svensson Smith.

Livsarbetstid?

En paradox med arbetstiden är att under de perioder i livet då man kanske bäst behöver kortare arbetstid, nämligen när barnen är små och när man börjar närma sig pensionsåldern, är pressen att arbeta som störst. När barnen är små behöver man pengarna för att försörja familjen och betala dagisavgifter. När man blir äldre måste man se till att få sina pensionspoäng för att ha något att leva på efter pensioneringen.

– Det borde finnas utrymme för en flexiblere syn på arbetstiden, tyckte Herman Schmid. Kanske borde man räkna på en livsarbetstid istället. Det gäller emellertid att flexibiliteten inte blir något som arbetsgivarna utnyttjar. Lösningar på denna livsarbetstidsparadox borde finnas, men exakt hur den ska konstrueras är svårt att säga. Ett annat behov som det borde finnas utrymme för är möjligheten att göra ett avbrott i sin yrkesverksamhet någon period utan att det skulle straffa sig genom minskade pensionspoäng. Vårt pensionssystem gör oss till löneslavar från vaggan till graven. Ibland miss-tänker man att pensionssystemet främst är till för att skaffa riskvilligt kapital till marknaden.

– Finns inte risk för diskriminering vid anställning av vissa åldersgrupper om man inför en konstruktion med livsarbetstid, invände en seminariedeltagare.

Lagstiftning

– en solidarisk väg

– Det vi i vänsterpartiet slåss för är en lagstiftning som innebär en kortare normalarbetstid för alla. Vi anser det också viktigt att det blir just en kortare arbetsdag och inte ökad helgledighet. Ökad helgledighet skulle inte innebära någon större lättnad för småbarnsföräldrar. De behöver kortare arbetsdagar mer än ökad helgledighet, sa Karin Svensson Smith.

– Att vi anser man måste gå lagstiftningsvägen och inte via avtal mellan arbetsmarknadens parter är en fråga om solidaritet med de svagare arbetsgrupperna på arbetsmarknaden. Starka fackföreningar som ex. Metall skulle nog kunna få igenom avtal, men hur skulle det gå för de som är anställda inom vård och omsorg. Dessa grupper skulle få det betydligt svårare att avtalsvägen driva igenom en arbetstidsförkortning.

Motargumenten

Många argument har höjts mot en minskad arbetstid. Motargumenten och domedagsprofetierna har alltid varit många, när det gäller de skadliga effekterna av en arbetstidsreform. "Det kostar för mycket" är ett av dessa motargument.

– Det finns förmodligen en hel del positiva besparingseffekter av en kortare arbetstid. Kostnaderna för sjukskrivningar och förtidspensioneringar kommer troligtvis att minska. Kanske kommer den kortare arbetstiden att öka produktiviteten, eftersom man orkar arbeta mer effektivt under en 6-timmarsdag.

– Dessa s.k. dynamiska effekter har dessvärre råkat i vanrykte, sa Karin. Därför föreslår vi i vänsterpartiet för säkerhets skull en delvis finansierad reform. Kostnaderna för reformen för arbetsgivarna bör kunna minskas genom en minskad arbetsgivaravgift. Denna skatteminskning kan finansieras med en ökad miljöskatt på t.ex. koldioxid och avfall. En form av skatt som i mindre grad drabbar arbetskraftsintensiva sektorer, en s.k. grön skatteväxling alltså.

Ett annat argument mot arbetstidsförkortning är att konkurrenskraften i exportindustrin kommer att sjunka genom ökade arbetskraftskostnader.

– Mot detta kan vi invända att flera europeiska länder redan har kortare arbetstid i industrin. Att vi också går ner i arbetstid är bara en anpassning till europeiska förhållande. Däremot är just nu motargumentet att all arbetskraft behövs i vissa högteknologiska branscher, där det är arbetskraftsbrist svårare att bemöta, tyckte Herman.

Överflödstid till den tidsfattige

– Här sliter jag och stressar livet ur mig på mitt jobb, medan andra som jag skall försörja med min lön går hemma och känner sig utanför och har svårt att fördriva tiden. En arbetstidsreform skulle minska min tidspress och lösa min arbetslöse kamrats problem med överflödstid och utanförskap. Då måste väl en arbetstidsförkortning vara en logisk lösning, tyckte en av seminariedeltagarna. Det finns faktiskt många branscher där det fortfarande finns folk som är arbetslösa eller sjukskrivna på grund av för hög arbetsbelastning.

– Vi diskuterar idag "tid att leva" framförallt utanför arbetet för oss alla. Själva har jag haft förmånen att ha ett arbete där jag hela tiden känner att jag lever och utvecklas genom mina arbetsuppgifter, sade Herman Schmid. För alltför många är arbetet främst en börda, där kontakterna med arbetskamraterna i bästa fall är den enda stimulansen i arbetet. Det räcker inte att bara reformera arbetstiden. Nästa steg är att se på arbetsinnehållet eller verka för en solidarisk fördelning av de mera monotona och tunga jobben. Men sådana smått utopiska tankar är tyvärr kanske inte de mest aktuella på den politiska dagordningen, avslutade Herman mötet.

Sm

Skolexempel på skendemokrati

Förra onsdagen fick de lundabor som lever på Norra Fäladen en lektion i svensk demokrati. Samråd hölls i Fäladsskolans matsal. I korthet gick lektionen ut på att man ska inte inbilla sig att man kan undvika buller och avgaser bara för att man bosatt sig utanför stadskärnan.

Den uppmärksamme VB-läsaren har kunnat följa frågan i VB i år genom artiklar kring McDonald's hamburgerhak på norr.

Mötet hölls av stadsarkitektkontoret som ett led i ett planerande. Det gällde inte bara bullret och avgaserna från bilköerna i den "drive-through" som McDonald's kallar anläggningen. Det gällde också att planmakarna är tvungna att tuta innan man kör över folk.

I själva verket gäller det inte alls att köra förbi (drive-through). Tvärtom - ett tusen två hundra bilister om dan skall ställa sig i kö för att köpa kvickmat.

Ingen trafik att tala om

Den borgerliga majoritet som drivit igenom beslutet om McDonald's var, med ett undantag, för blyga för att komma till mötet och ta emot sina väljares tacksamhet. De höll sig borta. Två miljöpartister var där; de hade tillsammans med (v) röstat emot dom amerikanska korvgubbarna.

Tjänstemännen från stadsarkitektkontoret fick fajten med folket. Först var det arkitekten Malin Sjögren som föredömligt klart redogjorde för detaljplan "Markören 3". Vart vi skulle klaga och senast när.

Sen kom en miljökill och berättade hur lite avgaser vi på "Skarpan" (vars korrekta namn är Brf Tingvallen) skulle utsättas för. Knappt något buller heller. I varje fall inte om man jämförde med dom stackarna som bor nere vid Mårtenstorget och andra ställen där dom här hälsobutikerna finns.

Han följdes av en trafikexpert som också sa att det var mycket mer buller nere i stan. Bullret skulle bara öka med ynka 3 decibel. Vi skulle inte ens märka det.

Jag fick närmast intrycket att vi skulle skämmas som hade så lite trafik. Karin Lönn protesterade och kom med den ena kloka synpunkten efter den andra.

Tingvar mot Tingvallen

När Anders Tingvar något försenad dök upp tog han genast kommandot och åhörarna fick snabbt klart för sig hur fel man hade på varje punkt. Chefen för stadsarkitektkontoret blev purken när han tyckte att debatten urartade (det fanns dom som inte trodde på honom).

Ibland vädjade han om hjälp från McDonald's slimmade gossar. Dom påminde mig om missionärerna som Jehovas Vittnen skickar runt i världen för att samla själar till slaget vid Harmageddon. Dom försökte övertyga oss om att hamburgare var vår frälsning; och även om vi just nu hade missförstått vårt eget bästa så skulle vi bli uppdaterade så småningom.

Anders Tingvar fick frågan om han själv skulle acceptera en hamburgerrestaurant utanför sin bostad. Han blev tyst en kort stund men svarade att det skulle han nog inte gilla.

Inte för jag vet om McDonald's har tänkt etablera sig på Ruriks väg i Bjärred men svaret är i alla fall intressant - rent teoretiskt.

Tänkte inte på det

Ännu var publiken inte golvad. En kvinna förutspådde att familjen måste flytta. En smart kille frågade hur man tänkt att lastbilschauffisarna skulle få plats för sina ekipage när dom stod i kö. Trafikkillen erkände genast att han inte tänkt på lastbilarna. Anders Tingvar och McDonald's försäkrade med en mun att lastbilsförarna skulle köpa burgare någon annan stans.

Göte Bergströms dramatiserade bild speglar bättre än ord hur mötesdeltagarna kände sig när de drabbades av den kommunala demokratin

MKB

är förkortning av "miljökonsekvensbeskrivning". Den MKB som mötet pratade om var gjord enligt PBL (Plan- och Bygglagen). Här var Per Wickenberg på sin mammas gata. Han frågade varför han ännu, efter ett år, inte fått svar på sin fråga om McDonald's var beredda att frivilligt prova sin ansökan enligt miljöbalken. Missionärerna såg så förvirrade ut att Tingvar fick rycka ut och förklara. Miljöbalken är ny och oprövad och för övrigt behövde inte McDonald's tillstånd provas enligt miljöbalken. Men OM man fick godkänt så kunde kommunen inte stoppa bygget.

Fast tvärtom var det också så att om man fick nobben via miljöbalken så kunde inte byggnadsnämnden godkänna ansökan.

Hoppet står nu alltså till att miljönämnden skall ingripa i ärendet med stöd av tillsynsparagraferna i miljöbalken. Per Wickenberg har skrivit brev till Miljönämnden med en hemställan om detta.

Gärna hit men inte här

Som framkommit tidigare i VB har den nybildade föreningen Gräsrötter på Norr föreslagit McDonald's att lägga sin restaurant på Fäladstorget i stället. Man fick frågan denna kväll och svarade som man redan gjort tidigare att det låg inga pengar i en sån affär.

Sen gick jag hem nynnade "sådan är kapitalismen" och Fred Åkerström log snett, var han nu är.

Rune Liljekvist

Till korrekturläsarna (och Håkan Olsson): "amerikanska" skall stavas så för jag vill ha uttal med kort a-ljud. Så sa man när jag var mindre.

Finn sticker ut hakan(igen):

Replik om McDonald's på Norr (VB nr 12)

Jaha, där fick jag på nöten av både Ulf och Cecilia, men skam den som ger sig utan strid. Jag tycks ändå ha rätt i så måtto att folket (i det här fallet de boende på Skarpskyttevägen) inte är negativt till hamburgerbarer i sig själva, eftersom det kan tänka sig en sådan i kommunens centrum.

Den ökande biltrafiken är förstärkt en nackdel om drive-in-restauranten hamnar vid Norra ringen, men det bör dock noteras att den tomten ligger vid Skarpskyttevägens början och gästbilarna kommer alltså inte långt in i området, vilket däremot skarpskyttebornas egna bilar gör.

I den miljökonsekvensutredning som gjorts konstateras "att det förväntade trafikillskottet endast kommer att medföra en marginell ökning av luftföroreningarna samt att någon signifikant förändring av bullernivån längs Skarpskyttevägen ej är att förvänta. Avgashalter och vägtrafikbuller beräknas ligga under gällande gränsvärden".

Men det är klart det kan vara irriterande ändå, för det finns ju också en subjektiv faktor, dvs hur man verkligen upplever en eventuell nyetablering (som för övrigt beräknas kunna ge ca 40 halvtidsjobb).

Sett i ett Agenda 21-perspektiv är det väl oklart om en hamburgerbar vid Norra Ringen innebär en miljöförsämring totalt sett. Det kan ju nämligen bli så att Norra Fäladstorget låter bli att ta bilen till centrum för att äta snabbmat, och att bilar som kommer till Lund utifrån avstår från att åka in till centrum, om de kan få sitt näringsbehov tillfredsställt vid Norra Ringen.

Men detta är spekulationer och summan av kardemumman för min del är nog ändå att vänstern gör rätt i att att bjuda motstånd mot allt som kan tydas som ett främjande av bilismen.

Finn

Kantaten Järnålder 1937

– en antifascistisk och antinazistisk manifestation

I samband med Humanistdagarna framförde Röda Kapellet den 6 april på (det nedläggningshotade) Historiska museet Hilding Rosenbergs kantat "Järnålder", med text av Johannes Edfelt. Inledningsvis berättades om verket av professor Ulla-Britt Lagerroth, författare till en omfångsrik Edfeltbiografi. Vi har nöjet att här återge inledningen.

Det pågår idag en viktig diskussion om den svenska regeringens och det svenska folkets ställningstaganden under fascismens och nazismens framväxt på 30-talet och under de följande krigsåren. Hur långt gick eftergifterna i neutralitetspolitikens namn, hur stor blev undfallenheten i det neutralistiska betraktelsesätt där det enda viktiga var den omedelbara nationella säkerheten och det egna landets intressen på kort sikt?

Den faktiskt existerande kulturkampen

I denna nu pågående rannsakan är det nästan som om man glömt bort att det i Sverige faktiskt existerade en vital kulturkamp mot vålds-ideologierna, en motståndskultur med många manifestationer som gav genljöd i tiden.

En sådan manifestation av den bland Sveriges intellektuella under 30-talet upptrappade motståndskulturen var kantaten *Järnålder*. Den uruppfördes i Konserthusets stora sal i Stockholm för 63 år sedan, närmare bestämt lördagen den 17 april 1937 (och framfördes även några följande kvällar). Kantaten var resultatet av ett intimt samarbete mellan tre politiskt-ideologiskt väl samstämda och i personlig vänskap förenade herrar: regissören Per Lindberg, författaren Johannes Edfelt och kompositören Hilding Rosenberg.

Järnålder var inte det enda inslaget denna kväll på Konserthuset som hade fått en övergripande rubrik: VI VILL LEVA. Här ingick också ett framförande i Per Lindbergs regi av den amerikanske dramatikern Irving Shaws provokativa antikrigspjäsa *Att begrava de döda*, vidare brottstycken ur Brechts *Tolvskillingsoperan* samt några vassa politisk-satiriska kupletter från Karl Gerhards dagsaktuella revyer.

En bred front

Arrangör av denna magistrala kvällssoaré var en förening med den talande titeln KULTURFRONT. Den hade bildats 1935 av några stridbara intellektuella, många av dem medlemmar av Clarté. I styrelsen ingick Per Lindberg jämte Israel Holmgren, Nils Silverskiöld, Erik Blomberg, Arnold Ljungdal, Ture Nerman, Henry Peter Matthiis m.fl. Föreningen gav under 1936 ut ett par publikationer, och enligt det här tryckta programmet för föreningen gällde det att samla konstnärligt, vetenskapligt och socialt verksamma

personer till en bred, aktiv front mot "nazismens och fascismens förhålligande av våldsandan och kriget, förfälskning av rasbegreppet och rasförföljelse, förnuftsdegradering och den fria forskningens undertryckande", mot vilket i stället skulle hävdas "humanitet och internationalism, rasernas och könens likaberättigande, forsknings- och yttrandefrihet, fred och kultur".

Det var Per Lindberg, eldsjäl i Kulturfront, som tog initiativet till Konserthuskvällen som helhet. I den ena av de två tidskrifter föreningen gav ut under 1936 publicerade han en längre artikel med den slagkraftiga rubriken "Agitera för den agiterande teatern", där han starkt underströk att nu gällde det verkligen att aktivt kämpa, att använda teaterscenen som ett vapen mot fascism och nazism och "inte bara göra höger arm snett framåt sträck". Så kontaktade han någon gång vid årsskiftet 1936–37 vännerna Edfelt och Rosenberg och kom med det initiativ som resulterade i *Järnålder*. Han visste ju var han hade dem båda i den pågående kulturella antifascistiska kampen. Med Rosenberg hade han ju också samarbetat genom att denne skrivit teatermusik till några av hans uppsättningar, och de var därtill förenade i förhållandet att de bägge var gifta med judinnor som var mycket goda vänner. Edfelt, som Lindberg lärt känna vid 30-talets början, hade hösten 1936 utkommit med diktsamlingen *I denna natt*, som tydligt vittnade om att här fanns en diktare som önskade ge röst åt tiden och redan var djupt engagerad i den kulturella motståndskampen.

Machtövertagande

Vad var det då för politiska skeenden i samtiden som man i dessa stridbara kulturkretsar öppet protesterade mot och som i hög grad gav genljöd i *Järnålder*?

Det var förstas Hitlers maktövertagande i Tyskland våren 1933, vilket snabbt nog lett till ökad terror mot oliktankande, radikala inskränkningar i press- och yttrandefriheten, etablerandet av en brutal polismakt, inrättande av de första koncentrationslägren, kulturlivets och undervisningsväsendets nazifiering, förföljelse av de intellektuella, ökande hets mot de judiska befolkningsgrupperna m.m.

Det var den fascistiske diktatorn Mussolinis brutala anfallskrig mot Etiopien i oktober 1935 då han

överskred norra gränsen till landet utan föregående krigsförklaring.

Det var det spanska inbördeskriget, startat i juli 1936 genom Franco m.fl. generalers militärkupp mot den unga demokratiska spanska republiken, en kupp som ledde till ett blodigt inbördeskrig som kom att föröda Spanien och skaka Europa. Hela hösten 1936 hade det kommit dagliga vittnesbörd också i svensk press om de spanska generalernas stora framgång tack vare massivt stöd i trupper och krigsmateriel från Tyskland och Italien. När i november 1936 tyska officerare inledde ett intensivt bombardemang av Madrid för att tvinga staden till underkastelse, blev detta råa luftbombardemang tecken för att nu hade startats "det totala kriget", alltså det slags krig som i lika hög grad riktades mot vämlösa kvinnor och barn som mot strids-trupper. Det kan tilläggas att bara några få dagar efter uruppförandet av *Järnålder*, den 26 april 1937, skedde den bombning av den baskiska huvudstaden Guernica som upprörde en hel världsinopinion.

Den svenska kulturkampen

Men hur såg då den svenska kulturkampen mot fascism och nazism ut – rent ideologiskt?

Den bedrevs ur både ett humanistiskt och ett socialistiskt perspektiv, men skiljelinjen mellan dem blev inte sällan överbyggad i de radikala intellektuellas motståndarbete. En "kämpande humanism", en "stridbar humanism", en "humanistisk front", som det varierande benämndes, innebar primärt en kamp för demokratin i bemärkelsen försvar för den västerländska kulturen och den västerländska civilisationens grundläggande värden: frihet, rättvisa, tron på människan – värden som de fascistiska och nazistiska diktaturerna så uppenbart våldförde sig på. Och kring sådana ideal och en önskan att värja dessa värden kunde författare och andra intellektuella med olika politisk hemhörighet utan svårighet samla sig. I det renodlat socialistiska perspektivet kunde man förstås inte, som i det humanistiska, ställa upp på att våld och krig orsakades av onda naturkrafter inom människan, utan hävade att våld och krig orsakades av en imperialistisk kapitalism som fått sina tydliga uttryck i fascismen, något som kunde få ett slut endast genom arbetarklassens revolutionära frigörelse.

Humanistiskt perspektiv

Fastän männen bakom verket, Lindberg, Edfelt och Rosenberg, inte saknade socialistiska sympatier vid denna tid, är det i huvudsak det humanistiska perspektivet

som möter i *Järnålder*. I detta humanistiska perspektiv sågs också Hitlers maktövertagande som ett regressivt fenomen, ett återfall i primitivt barbari eller medeltida obskurantism. Här är förklaringen till titeln – Järnålder. Det är en titel som går tillbaka på den antika myten om världs-åldrarna som finns redan i Hesiodos *Verk och dagar*, där guldåldern är den tid då människan lever som bäst och sorglösast, medan järnåldern är den sista och sämsta av tiderna. Alltså en mycket pessimistisk syn på utvecklingen, rakt motsatt den västerländska utvecklingstron på ett ständigt framåtskridande i historien.

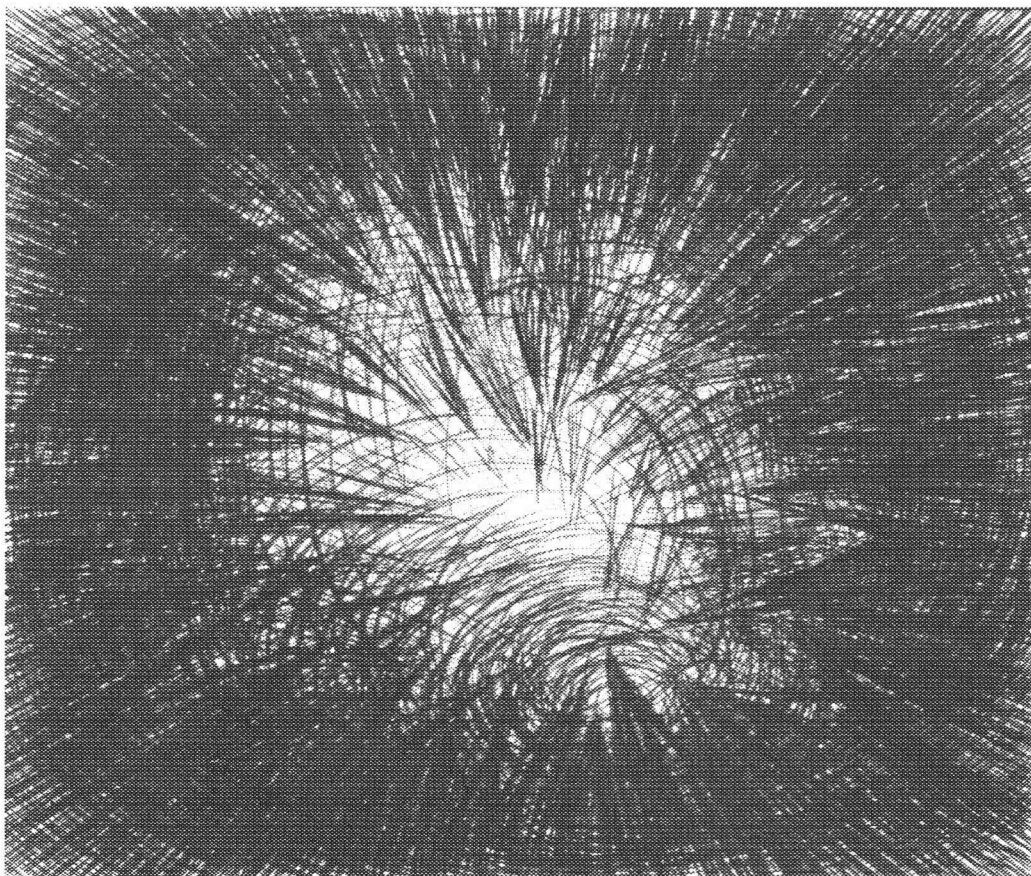
Under medeltiden och seklerna därefter kom så järnåldern att identifieras med apokalyptisk vision av en världsundergång, där Uppenbarelsebokens fyra ryttare som förebud om den yttersta av tider har kopplats in. Och just 30-talet blev för många diktare, genom Hitlers maktövertagande, en sådan tid av varsel om undergång, av förebud om en järnålderstid. "Grå soldatesker hör jag i järnnätter sjunga / ... / Är det en dröm, då jag hör över kolnande bränder / hovslag och rop från de fyra ryttarnas färd?" – som det står i kantaten *Järnålder*.

En dialogkamp

Så är också de elva partier av solo- och körstämmor, som konstituerar kantaten *Järnålder*, organiserade i motsättning till varann i en pågående dialogkamp: å ena sidan röster som ger uttryck åt faran för apokalyptisk undergång, å andra sidan röster som vittnar om ljus framtidsvision.

Först hörs rösten från "Genius" – den tidlösa människoanden som artikulerar kampen i alla tider mot våld i ett hoppfullt oändlighetsperspektiv: "I põbelstider höjer jag min röst / ... / Jag blir ett rop ur jordens eget bröst." Mot denna röst av hoppfullhet hörs rösten från "Poet" som formulerar ett mer pessimistiskt tema: människans lust i alla tider till brodermord. Så följer "Sång av män och kvinnor", där en syntes av den ljusa och den mörka tematiken eftersträvas: "Det är det underbara, / att ljus i mörker gror."

Men detta jämviktsläge bryts omedelbart genom rösten från "Diktator", som i ett parti laddat av då aktuella Mussolini-paroller brutalt hotar mänskligheten: "Min vilja skall vara er lag / ... / Jag är det heroiska livet / ... / Jag kräver den blindaste lydnad." Diktatorsrösten följs av "Kör av män och kvinnor", offren för det blodiga diktatorsväldet som nu ger röst åt ångesten att leva under trycket av rasförföljelse och nattliga polisrazzior: "De komma med battonger

och karbinner / ... / Med långa knivar ha de späckt natten." Här alluderas direkt på de utrensningar i Tyskland som förknippades med slagordet "Nacht der langen Messer", de långa knivarnas natt, som först användes i den tidiga nazistiska propagandan som löfte om vedergällning men som framför allt blev bekant som Hitlers beteckning för de blodiga attentaten mot judarna mordnatten den 30 juni 1934.

På denna kör följer, kontrasterande, än en gång "Sång av män och kvinnor" som ger röst åt ljus vision om pånyttfödelse för mänskligheten, och därpå framträder "Poet" en andra gång och vittnar om sin ångest för det som sker: "Piskor och skänklar och hästars rykande länder / glida som brustna bilder genom min värld".

På honom följer "Kör av kvinnor", vilken endast en gång – men desto kraftfullare – får ljuda och artikulera kvinnornas ångest för att barnen de burit i sitt sköte och närt vid sitt bröst ska bli kanonmat och ruttna bort på slagfälten, en den djupaste kränkning av det liv de framfött. Kvinnorna står, som Genius, på Livets sida. När Edfelt skrev detta parti hade han troligen i minne några egna ohyggliga upplevelser i Tyskland sommaren 1934, när han som representant för Sveriges författarförening deltog i invigningen av det nordiska diktarhemmet i Travemünde. Han fick då se en trupp Hitler-Jugend taktfast trampande och sjungande passera, om vilket han skrev en artikel (tr. i *GHT*), där han underströk att detta gav honom en kuslig apokalyptisk vision av hur dessa gossar om 10 år skulle bli

kanonmat i skyttegravarna: "*Ha de ingenting lärt och ingenting glömt?*" Han blev då också i Hamburg vittne till en gigantisk Hitlerparad och greps av både fasa och vämjelse vid åsynen av denne demagogiskt vrålände Führerfigur i talarstolen (vilket han likaså gett uttryck åt i dikt och artiklar).

På kvinnornas ångestkör följer än en gång rösten av "Diktator" som upprepar sitt brutala tema om det "heroiska" livet, så ånyo "Kör av män och kvinnor" som – i dåtidens Clarté-anda – understryker vikten av mänsklighetens förening i brodersgemenskap, och slutligen "Genius" som får sista ordet och därmed ett *humanistiskt* budskap om ljus sådd i mörkret och tilltro till den oförstörbara människoandens seger.

Det hade varit nödvändigt för Edfelt att skriva en mycket stram, starkt förenklad text, detta för att text och musik skulle kunna samverka i brytande teman, melodier och rytmer, i både solo- och körpartier.

Vid uppförandet i Stockholm framträdde i Genius-partierna en känd skådespelerska, Naima Wifstrand, som gjorde stor verkan på publiken med sin lidelsefulla stämma. Andra skådespelare medverkade i solopartierna, vidare i körpartierna tal- och sångkörer från Socialdemokratiska kvinnoförbundet, nykterhetslogen Verdandi m. fl. organisationer.

Men hur blev mottagandet?

Enligt Brita Edfelt, Johannes' hustru som fortfarande lever och som jag ofta talar med, fanns i Konserthusets stora sal den 17 april 1937 en fulltalig och entusiastisk publik – en publik som naturligtvis

var ideologiskt samstämd med kvällens arrangörer. Ser man däremot till reaktioner i dagspressen, var det få tidningar som seriöst uppmärksammade kvällen, vilken ju i sin helhet var en kraftfull manifestation av motstånd mot det nazistiska Tyskland. I *Social-Demokraten* fanns dagen före en längre artikel om det kommande evenemanget med bild av Per Lindberg och dagen därpå en fyllig entusiastisk recension av alla delar av kvällsevenemanget, där man framhöll att det blev "en lyckad kväll" och att t.ex. Rosenbergs musik var "ståtlig" och väl samverkade med texten. Men i övrigt förekom i pressen endast mer summariska referat eller – t.ex. i den nazianstuckna *Nya Dagligt Allehanda* – mer nedlåtande rapporter om kvällen som en "förfelad propagandakväll". Den svenska pressen var ju vid denna tid i inte ringa utsträckning styrd av medlöperi med nazi-Tyskland. Så ägnade den i stället desto större utrymme söndagen den 18 april åt att notera att den förtjusande Mary Pickford kommit till stan och att en film med Anny Ondra haft premiär för full salong ...

Så var det för Humaniora den gången – långt borta i tiden, år 1937. Desto angelägnare att Humaniora åter gör sig kraftfullt påmind nu och nära – i tider när nazismen åter sticker upp sitt fula tryne, här i Sverige av alla platser, och när våldet får härska, på våra torg och gator och, än värre, i Srebrenica, i Rwanda och på många, alltför många ställen i världen.

Ulla-Britta Lagerroth

Om trafik på Väster Inte bara nimbies

I början av 1930-talet anlades (som ett nödhjälpsarbete) en förbifart på Lunds västra sida. Den gick väsentligen på obebyggd mark, och det var inte så många som kunde störas av den tidens tämligen glesa biltrafik. I vårt moderna och större Lund går denna förbifart genom kompakta bostadsområden, och på det avsnitt av den som heter Fasanvägen kör varje dygn cirka 17 000 fordon, inte minst tunga lastbilar. Detta exemplifierar ett problem som har drabbat hela stadsdelen Väster och skapat ett stort engagemang bland invånarna där.

Det märktes bland annat förra tisdagen när vänsterpartiet hade kallat till möte för diskussion om de lokala trafikfrågorna. Ett tretital Västerbor mötte upp för att lyssna till och tala med Sven-Hugo Mattsson, Ulf Nymark och Mats Olsson.

– Det ligger i sakens natur att recepten på trafiklösningar skiljer sej åt mellan olika personer, inte minst beroende på var de bor, sa Mats Olsson i en sammanfattning av mötet. Om någon vill flytta trafikströmmen från sitt eget omedelbara grannskap protesterar de som i stället skulle få bilarna inpå knuten. Fenomenet är känt från USA, där parollen *not in my backyard* har gett upphov till beteckningen *nimby* för en kortsynt protestant av det slaget. Att bara flytta runt problemen är alltså ingen bra lösning.

Det gäller alltså att ta större grepp på trafikfrågorna, och där har vänsterpartiet redan tagit en del initiativ som redovisades och som VB redan skrivit om: krav på 30-gräns, "tryckfrihet" för fotgängare och cyklister vid övergångsställen, radikal avsmalning och aktivering av de stora radiella lederna Trollebergsvägen och Fjellievägen etc.

Vilket stöd har så så radikala åtgärder bland de boende? Här kunde märkas en generationsskillnad. När statsminister Persson berättade om vilken förhöjd frihetskänsla som den första bilen hade gett hans föräldrar talade han för en stor grupp. Hans partikollega Ann-Marie Nilsson förklarade på mötet att hon *älskade* sin bil, och även andra hur hennes åldersgrupp såg bilen som omistlig eller i varje fall ofrånkomlig. Lennart Nilsson vädrade rentav en katastrofteori: först när bilströmmen från Öresundsbron och trafikökningen genom regionens expansion gjort situationen outhärdlig finns det opinion för att göra något åt saken.

Bland de yngre som yttrade sej hördes andra tongångar. De har tagit till sej de allmänna miljöargument mot massbilismen som Ulf Nymark hade betonat i inledningen ("Maldivernas sak är vår"). Om de kör bil så är det inte kärleksfullt

forts på sid 6

Jag älskar mat -jag kan inte leva utan mat

Sentensen kunde ha varit levnadsregel för Richard II (1367-1400) som kallats den störste gourmanden i sin generation. Han sägs ha haft två tusen kokkar vid sitt hov. Han var den förste härskaren som blev känd för att ha en kokbok skriven på engelska och en definitivt lyxig sådan att döma av de kvantiteter vin och saffran som användes i recepten.

Men stackars Rikard levde inte så länge, trots att han med medeltida mått blev ordentligt mätt. Rikard blev nedknuffad från tronen av sin kusin Henrik Bolingbroke och dog efter några månader "under mystiska omständigheter".
Så kan det gå.

Nu till saken

Denna långa inledning är bara en förevändning för att delge läsekretsen ett ståtligt recept på vildsvinstek, som jag läst i "Den medeltida kokboken" (Alfabeta Bokförlag, 1993) Receptet härstammar nämligen från medeltiden. Tanken på recept fick jag av Cecilia Wadenbäcks jäsiga klurdegsgrepp i VB nr 8. Tanken på vildsvin kommer sig av en artikel om de många skånska vildsvin som stundom blir krockade på våra vägar.

Nå men är inte VB en politisk tidning? Varför skriva matrecept? Jag citerar Kenneth Kvist, riksdagsledamot (v) som en gång ställde den retoriska frågan - varför skall bara överklassen få njuta av god mat?

Pryk it wel with a knyf

Cormarye. Take colyundre, carawaye smale grounden, powdur of peper and garlec ygrunde, in red wyne; medle alle thise togyder and salt it. Take loynes of pork rawe and fle of the skyn, and pryk it wel with a knyf, and lay it in the sawse. Roost it whan thou wilt, & kepe that fallith therfro in the rostyng and seeth it in a possynet with faire broth, & serue it forth with the roost anoon. (ur Curye on Inglysch, Oxford University Press 1985)

Förberedelse för tillagning av vildsvinstek enligt receptet.

Krocka alltså ett vildsvin och stycka det färdigt. Ta bort benet ur steken eller be slaktaren.

Om du är rädd om dig ring Widerbergs och fråga om dom kan ta hem en stek. Allra enklast är förstas att fuska med tamgris.

Vildsvinstek med kryddat vin 6 personer

- 1,8 kg fläskstek utan ben
- 1 1/2 tsk mald koriander
- 1 tsk komminfrön, finstötta i mortel
- 1 stor vitlöksklyfta, skalad och stött med salt
- 1/2 tsk nymald svartpeppar
- 1 tsk salt
- 1 3/4 dl rödvin
- 2 1/4 dl hönsbuljong

Det kryddade vinet användes ursprungligen som marinad eller sås att ösa över köttet medan det stektes på spett. En stek kunde också bli tjockt beströdd med skorpsmulor eller mjöl medan den stektes eller kunde slås in i en hinna som en stor korv för att förhindra att ytan blev bränd. Använd i stället aluminiumfolie att slå in steken i, vilket gör det lättare att spara skyn.

Värm ugnen till 225°. Ta bort skinnet på fläsksteken och stick i fett med en knivspets över hela ytan (pyk it wel with a knyf). Blanda kryddorna, vitlöken och saltet i vinet och gnugga in hela köttet med denna blandning. Lagg steken på ett dubbelvikt ark ugnsfolie som är tillräckligt stort för att täcka den. Tryck ihop kanterna på folien runt köttet, men spara ett öppet hål överst. Häll sedan det mesta av den återstående vinblandningen över köttet och slut med foliepaketet. Koka steken i 225° värme i 10 minuter och sänk sedan temperaturen till 175°. Räkna med 30 minuter per 500 gr. Öppna folien under de sista 30 minuterna för att få steken brun på ytan. Hög värmen något om du vill.

Lyft försiktigt upp köttet ur foliepaketet och låt det vila på ett varmt uppläggningsfat medan du gör en sås av det kryddade vinet.

Skrapa ner sky- och vinblandningen från folien i en kastrull och rör ned hönsbuljongen. Låt den sjuda en stund och smaka sedan av den. Krydda mer om det behövs, sila ner den i en varm såsskål och servera den till köttet.

Och sen då, vad äter man till?

Du får själv bestämma, men nått grönt bör det vara för man åt mycket grönsaker på medeltiden.

Potatis fanns förstas inte på Rikard II:s tid. Det skulle dröja ytterligare tre hundra år innan den kom till Europa. Före medeltiden fanns det bondböna, ärtor och selleri. På 1300-talet började man odla lök, morot, purjolök och sallat, på 1400-talet tillkom palsternacka, gurka, rödbeta och mangold och på 1500-talet huvudkål, kålrot, rädisa, spenat och blomkål.

Nu har VB fullgjort sin folkbildargärning för den här gången.

Matred

Detta recept har enbart publicerats för att erbjuda en trevlig helgsläpning och har inget som helst samband med vissa VB-skrubenters envetna kampanj mot Ann-Mari Campbells förmånsbil som råka-de kvadda ett vildsvin förra året.

Gr

Västertrafik

forts från sid 5

utan med dåligt samvete. De verkade beredda att transportera även yngre föremål på cykel och stod inte främmande för en radikal sektorsindelning av staden, där det skulle bli så besvärligt att ta sej med bil mellan olika "tårtbiter" att de flesta skulle välja andra sätt.

De äldre bilisterna tillhör alltså i stort en förlorad generation men de dör snart bort, förhoppningsvis inte som individer men just som bil- och körkortsinnehavare nu när

insikterna växer om vilken trafikfara som de utgör. I den yngsta vuxengenerationen är det som bekant många som väljer att helt avstå från körkort och bil. Så vänsterns trafikpolitik tycks ha framtiden för sej.

Och på kortare sikt tycks många efterlysa åtgärder som minskar risker och miljöstörningar, och där fartbegränsningar är den viktigaste åtgärden även om det klagades över bullret från stensatta refuger.

behandling blir nödvändig. Hur ställer sig ett privat företag till det. En plats på ett behandlingshem för barn och ungdomar med psykiska problem kostar i storleksordningen 2000-3000 kr/dag. Ska en privat socialsekreterare kunna skicka ungdomar till ett behandlingshem som drivs av den egna arbetsgivaren? Var ligger deras lojalitet? Det får inte finnas minsta tvivel om att det är individens behov som avgör vilka vård- eller stödsatser som ska ges.

Handla gärna med varor, men inte med människor!

Helena S Hedelin

Köp- och säljmodeller

Att sälja cyklar, det är en sak. Ju bättre cyklar handlaren har till försäljning, ju fler personer vill köpa dem. Marknadsekonomen har modeller för det här, där kurvorna för utbud och efterfrågan möts och där marknaden ska reglera sig själv. Ja, kanske gör den det om det är just cyklar det gäller. Eller dammsugare, skruvmejslar och tvätt-svampar. Köparen bedömer varan utifrån kvaliteten och priset och avgör sedan om det är en bra affär. Är det inte det kan hon gå till en annan butik. Men om det inte är cyklar man behöver utan sjukvård eller socialhjälp. Hur fungerar i sådana fall ekonomernas modeller?

Det går nu en väg av privatiseringar över Sveriges kommuner. Allt fler kommuner lägger ut allt mer av sin verksamhet på entreprenad. Uppgifter som tidigare setts som kommunala angelägenheter privatiseras och vi som sett oss som kommunmedborgare, har av dessa privatiseringsivrare förvandlats till "brukare" eller i värsta fall "köpare". Vi har sett flera tidningsrubriker som talar om dålig vård, ja till och med vanvård, inom privata sjukhem och hemvård. Är då allt som drivs i samhällelig regi bra och allt det privata dåligt? Så enkelt är det naturligtvis inte, men tala om för mig hur alkoholister, psykiskt sjuka och hemlösa ska kunna gå med vinst. Man kan väl börja med att konstatera att dessa företag inte är välgörenhetsinrättningar. I de flesta fall är det aktiebolag och ett sådant bolag har ett enda syfte, nämligen att generera ett överskott till aktieägarna. Jag är ledsen om det låter krasst, men det är hämtat ur grundkursen i företagsekonomi.

Konkurrensutsättning

Det senaste på området är ett pilotprojekt med s.k. konkurrensutsättning av socialtjänsten i ett par kommuner med borgerlig majoritet. Man vill privatisera all verksamhet som inte är myndighetsutövning, t.ex. socialbidragshantering, barn- och ungdomsvård och vuxenvård. Det politikerna vill uppnå är två saker; för det första att pressa priserna för samma service till ett lägre pris för kommunerna - och att öka valfriheten. Men valfriheten är en chimär. Den förutsätter dels en medveten och insatt "konsument", dels praktiska möjligheter att välja mellan olika alternativ. Valfriheten ligger dessutom i realiteten i de allra flesta fall på politikernivå, inte på individnivå. Politikerna i kommunen kan välja vilket privat bolag som ska ta hem upphandlingen på ett visst område. Den familj som köat i flera år för att få hjälp till tonårsdottern som drabbats av anorexi, kan inte byta om det visar sig att vårdprogrammet inte fungerar. Valet består då, i många av kommunerna, i att ställa sig längst bak i en ny kö. Den som kommer till socialtjänsten för att söka hjälp är redan från början i ett utsatt läge. Det är inte en stark köpare som kan välja mellan olika alternativ.

Det finns många frågetecken kring en privatisering av socialtjänsten. Hur blir det med sekretessen? Ska personalen verkligen få tillgång till alla handlingar som finns om de personer som de möter i tjänsten? Vem ska ingripa om det blir nödvändigt med tvångsvård? Vad händer om företagets går i konkurs? I kommunernas socialtjänster ses det förebyggande arbetet som en mycket viktig del av verksamheten. Eventuella insatser ska komma så tidigt som möjligt, helst innan en mer omfattande

forts i spalten till vänster!

Nuddisarna en gång till

“Vi ville så väl – men det blev så fel.” Så kan man sammanfatta de ställningstaganden som ledde fram till den nuvarande taxekonstruktionen inom barnomsorgen. Denna komplicerade taxa med straffavgifter, incitamentstankar och omvärd bevisbörda har inte resulterat i nöjda föräldrar. Tvärt om. Föräldrarna i Lunds kommun känner sig kränkta. De är arga och upprörda över den nya barnomsorgstaxan därför att de har blivit pådyvlade ett taxesystem som de inte vill ha. Ett krångligt, byråkratiskt system som inte ger föräldrarna några som helst fördelar – bara skyldigheter.

Ett system som föräldrarna inte har någon som helst insyn i eller kontroll över. Ett system som inte är genomskådligt. Dessutom har den komplicerade taxan lett till att fokus har hamnat helt fel. Fokus har hamnat på taxekonstruktionen, och framför allt på de så kallade “nuddisarna”. Det är barnen och den pedagogiska verksamheten i förskolan som ska vara i fokus, och inte taxan. Taxan borde vara en bisak.

Ingen barnparkering

Förskolan är inte någon sorts barnparkering, som en del tycks tro, utan en verksamhet som är bra och viktig för barnen. Det har Lunds kommunfullmäktige slagit fast genom att anta en särskild läroplan för förskolan. Ska den läroplanen kunna tillämpas krävs det ett avgiftssystem anpassat efter läroplanens syn på barnen. Ett avgiftssystem med barnperspektiv.

Personal på förskolorna vittnar om verkligheten så som den ser ut på många ställen. När barnen är ute och leker på eftermiddagen och föräldrarna kommer för att hämta, inte rusar de raka vägen fram till sin lilla telning för att ge en kram och fråga hur dagen har varit. Nej, de rusar förbi barnet och in för att nudda. Varje minut är dyrbar. När barn fyller år brukar det feras med kalas på dagis. Ofta på eftermiddagen. Men de barn som har ett schema som säger att de ska stämpla ut klockan två kan inte vara med. Vilka signaler ger det här? Till barnen? Till verksamheten? Jo, att det är tiden som är det viktiga. Inte barnen. Inte verksamheten. Hade vi haft ett barnperspektiv på avgiften när taxesystemet konstruerades, då hade det inte sett ut som det gör.

Det finns en uppsats skriven vid pedagogiska institutionen i Lund som har titeln: “Föräldrars upplevelse av nuddissystemet och taxesystemet – en komparativ studie mellan Eslövs och Lunds kommun”. Den är en intressant jämförelse mellan två kommuner som använder exakt samma nuddisapparater. I Eslöv har man ett nerifrån och upp-perspektiv på föräldrarna, man betalar för nuddad tid, och föräldrarna är i stort nöjda. De upplever att de kan påverka sin

barnomsorgskostnad även om systemet skapar viss stress. Föräldrarna anser att systemet är rättvist, men dyrt.

I Lund har man ett uppifrån och ner-perspektiv. I Lund lämnar föräldrarna in schema. Schema-ändringar ska göras minst en månad i förväg. Sedan kontrolleras med hjälp av nuddning att du håller dig inom den bokade tiden. Använder du tid utöver den bokade utgår straff i form av övertidsavgift. Den enkät som gjordes på Röda Stugan och Möllebacken i november 1999 visar att 70 procent av föräldrarna inte vill att tidmätningssystemet ska vara utformat som det är nu. Enkäten visar “att inställningen till tidmätning i sig är relativt positiv medan dess utformning upplevs negativt i och med den tekniska utformningen och kopplingen mellan nuddad tid och inlämnat veckoschema. Den rättviseaspekt som föräldrarna i Eslöv anförde till det nya systemets fördel märks inte av i Lund. Detta kan bero på den upplevda stressen, inflexibiliteten och kontrollfunktionen hos nuddissystemet i kombination med taxesystemet”.

Användarvänlig teknik

Småbarnsföräldrar lever i en stressad vardag. Det får ofta gå i en flygande fläng till jobbet och på vägen ska de hinna inom och lämna på dagis. Och då är det inte bara barnet du ska komma ihåg att ha med dig, utan även alla tillbehör i form av gosedjur, extrakläder och overaller. Du behöver kanske byta några ord med personalen också innan du kastar dig iväg för att vara i tid på jobbet. Mitt i allt detta ska du komma ihåg att nudda, och helst i rätt tid. Fast det kan du inte veta, för det sitter ingen synlig klocka på apparaten. Den enda bekräftelse du får är ett litet pip.

Du har alltså ingen möjlighet att kontrollera vilken tid som registreras när du nuddar in, eller när du nuddar ut. Ingen möjlighet att kolla om du verkligen kom i håg att nudda in i torsdags morse. Ingen möjlighet att se hur du ligger tidsmässigt i förhållande till ditt bokade schema. Har du tid till godo eller har du använt för många timmar? Och hur ska du som förälder kunna använda dig av möjligheten att flexa, utan att riskera övertidsavgift, när den enda feedback du får av apparaten är ett pip?

På en arbetsplats med flexitid skulle motsvarande undermåliga teknik aldrig accepteras.

En parkeringsautomat ger dig mera information och feedback än vad nuddisapparaten gör.

Demokratiskt problem

Föräldrar behöver inte kontrolleras. De allra flesta föräldrar är ärliga och vill göra rätt för sig. De är nog med att hämta och lämna sina barn i tid. Det har föräldrar alltid gjort – även på den tiden då schemat inte

var kopplat till avgiften. Det behövs inga incitament i form av hot om straffavgifter för att få föräldrar att hämta sina barn. Det blir helt fel signaler.

Föräldrar som jag har pratat med kallar taxan “kontrollapparat à la Sovjetstat”, “storebror ser dig” och “uppifrånperspektiv på föräldrarna”. Föräldrarna känner sig kränkta och kontrollerade av ett system som de inte kan påverka och inte har någon insyn i. Ett system som inte är genomskådligt.

Hur har det då blivit så här? Taxeförslaget gick ju faktiskt ut på remiss till både föräldrar och personal, och remissvaren var många. Jag menar att det har att göra med hur man valde att tolka remissvaren. Politikerna i taxegruppen säger sig ha varit lyhörda för personalens och föräldrarnas synpunkter vid utformningen av taxan, men det framgår klart av remissvaren att föräldrarna inte ville ha straffavgifter och övertidsdebitering. Personalen ville inte vara tidspoliser. Många föräldrar var positiva till mekanisk tidmätning. De ville betala för den tid de faktiskt använde. Men ville de ha mekanisk tidmätning som en kontroll av bokad tid? Eller ville de ha det som i Eslöv där man betalar för nuddad tid?

Övälkommen taxekonstruktion

Föräldrarna i Lund är irriterade på övertidsavgiften och själva tekniken. Nuddissystemet och taxesystemet upplevs som ett kontrollsystem utan fördelar för föräldrarna.

Politiker som satt i taxegruppen anser att de är lyhörda och att föräldrar på Röda Stugan och Möllebacken som deltagit i försöksverksamheten är positiva. De menar att den misstänksamhet som fanns i början har försvunnit. Här finns ett kommunikationsproblem när politiker och även förvaltningen tror att det bara är några få föräldrar som protesterar mot vissa delar av nuddissystemet och taxesystemet. Har man haft en försöksverksamhet med nuddisar på två förskolor, så borde man följa upp och utvärdera försöksverksamheten innan man inför nuddissystemet i hela kommunen. Detta påpekas i remissvar från Röda Stugan redan i januari 1998! Enligt enkätundersökningen på Röda Stugan och Möllebacken vill hela 70 procent av föräldrarna förändra nuddissystemet och 21 procent ha kvar det som det är. 57 procent av föräldrarna vill förändra taxesystemet medan 25 procent vill ha det kvar. Uppenbarligen när inte föräldrar och personal fram till förvaltning och politiker.

Kombinerat problem

Nuddissystemet representeras av en “svart låda” som inte ger någon feedback. I Eslöv där man nuddar in och ut och sedan debiteras för

denna tid behöver man egentligen bara veta att man har nuddat. I Lund där man bokar timmar som man åläggs att hålla för att undvika övertidsdebitering krävs mycket mer information. Som förälder vill man naturligtvis se hur man ligger tidsmässigt utan att behöva springa omkring och skriva upp varje klockslag. Hur ska man kunna flexa utan vetskap om tiden?

De föräldrar som har försökt att kommunicera med kommunen om nuddisarna eller taxesystemet har alla fått samma svar, upprepat med en papegojas enighet. Man hänvisar till Kommunfullmäktiges beslut 99 01 28. Punkt. Här finns ingen som helst vilja att föra någon dialog eller att ta till sig synpunkter.

Kommunkontoret menar att övertidsdebiteringen behövs som incitament och sanktionsmedel mot föräldrar som inte håller tiderna. Men ingen av de andra kommunerna som har nuddissystem har övertidsdebitering. Och här kommer vi in på ett komplicerat problem. Hur ska politiker och förvaltningar förhålla sig till sina kommuninvånare? Det är en allvarlig demokratisk fråga. Den kommunala verksamheten finansieras av medborgarna och medborgarna bör ha inflytande. Har man lyhörda politiker och tjänstemän som för en dialog med brukarna, i det här fallet föräldrarna, kan en utveckling ske förutsatt att kommunen har ett nerifrån och upp-perspektiv.

Utformningen av nuddissystemet och taxesystemet visar vilken människosyn Lunds kommun har om man jämför med Eslövs kommun. För visst är det intressant att trots att barnomsorgsavgiften är dyrare i Eslöv, trots att det är samma apparater, så har debatten blivit mycket mer omfattande här i Lund.

Kontentan blir att Lunds kommun borde avskaffa nuddisarna omedelbart samt tillsätta en styrgrupp som får i uppdrag att se över taxekonstruktionen utifrån ett barn- och brukarperspektiv.

Cecilia Wadenbäck

Den som vill stödja en juridisk prövning av Taxe- och nuddissystemet kan sätta in ett bidrag på Vänsterpartiet Lunds pg 71 00 93-6. Märk talongen “Nuddis”.

Originell present

Per Francke, f.d. Ny Dag-redaktör med mycket mera, har fyllt 80. Karin Svensson Smith gav honom en originell present: hon interpellade regeringen för ett klarläggande om de svenska arbetskompanierna/interneringslägren under kriget – Per F. satt i ett av dem och har länge arbetat för klarhet. Lena Hjelm-Wallén svarade att allt relevant arkivmaterial numera är tillgängligt. Med det beskedet i hand borde forskarna kunna forcera de sista dörrarna. Eller?

HAR DU FLYTTAT? Skicka in hela adressdelen till Veckobladet (Se ovan).

NY ADRESS.....

Begränsad eftersändning.
Vid definitiv adressändring sänds
tidningen i retur till Veckobladet
med uppgift om den nya adressen.

"Afrikakrisen" – några rättelser

Gunnar Stensson är en utmärkt rapportör. Tyvärr hade några fel-tolkningar insmugit sig i hans referat i nr 8 från internationella utskottets interna möte om södra Afrika.

1. Moçambiques president Samora Machel var på hemväg från Malawi när hans plan vilseleddes in mot Sydafrika och kraschlandade nära gränsen år 1986. Allt pekar på sydafrikanskt sabotage.

2. Det moçambikanska Renamo var från början en militär terrororganisation, startad av rhodesisk militär och 1980 övertaget av Sydafrika, utrustad, tränad och styrd av apartheidregimens militär. Stödet därifrån upphörde i princip 1984, men fortsatte i praktiken in på 90-talet. Efter fredsöverenskommelsen 1992 omskapades Renamo till civilt politiskt parti inför de första flerpartivalen 1994, och i valen 1999 togen Renamo-allians nära hälften av rösterna.

3. Namibias självständighet 1990 blev resultatet av en angolansk/kubansk militär seger 1988 över sydafrikanska trupper i Angola. Förhandlingsöverenskommelse tillät den sydafrikanska militären att återvända hem. An-

gola och Kuba accepterade att alla kubaner skulle lämna landet, som ett led i avspänningen i södra Afrika.

4. Hans Abrahamsson är freds-forskare i Göteborg. Han forskar framför allt om Moçambiques situation men har också börjat närgranskautvecklingen i Angola och dess samband bland annat med kriget i f.d. Zaire, idag Kabilas Kongo.

5. HIV är smittotillståndet (utan symptom), Aids det tillstånd där symptom utvecklas och den smittade har kort tid kvar att leva. I Sverige finns nu dyra motverkande medel som tillåter de aisdssjuka att leva vidare. Uppskattningsarna av andelen HIV-smittade bland vuxna i Sydafrika varierar från 10 procent och uppåt. I Botswana och Namibia ligger den över 20 procent. Inkubationstiden, dvs den tid när en människa har HIV utan att veta om det, är gissningsvis i snitt 6-8 år. Under den tiden kan han/hon/han sig själv ovetande smitta andra, främst genom sexuella kontakter. Idag ökar dödligheten i Aids, och bakom den ökningen ligger en mycket högre våg av HIV-positiva som kommer att utveckla Aids och avlida.

De värsta översvämningarna är nu över i Moçambique. Flyktingskarorna räknas i hundratusental, uppbyggnadsarbetet är enormt. Stöd det via Afrikagrupperna, pg 900337-7, och genom att ge ditt stöd till kampanjen för skuldavskrivning, den s.k. Jubel 2000-kampanjen!

Bertil Egerö

Genus och retorik

Forts. fr. sid. 1.

som om de inte hade någon anknytning till en privat sfär alls.

Det är här som både Sahlin och Schyman utgör intressanta avvikelser. Jag citerar direkt ur Jons-sons transkription av Sahlins tal: "Ja då försöker ja börja nu. Egentligen skulle man väl passa på när man har sån härn uppmärksamhet å berätta om tillväxtproppen eller nåt sånt men nu ska ni få höra min historia å ni ska få lyssna en stund." (Jag ber om ursäkt för stavningen; det är inte lyteskomik; retoriker som skall analysera en talad text gör så, för att t.ex. få fram dialektala skillnader.) Hon håller alltså redan i sin första mening fram skillnaden mellan det offentliga (tillväxtproppen) som hon inte tänker tala om, och det privata (min historia) som hon tänker tala om. Redan sju rader ner i talet kommer den första beaktelsen: "Å ja vill säga från början ja må ... må va slarvi me mitt liv. Men ja e baske me inte slarvi me vare se politiken eller mina ungers liv." Två saker sätts på samma betydelsenivå, högre än hennes eget liv, hennes barn och politiken. Hennes personliga slarvighet återkommer flera gånger, hon påpekar t.ex. att hon slarvar med städningen hemma, och anknytningen till privatlivet återkommer likaså; den berömda formuleringen om blöjor och Toblerone återfinns inte bara en gång utan flera. Exemplet kan mångfaldigas: Mona Sahlin vill, genom att belysa vissa delar av sitt privata liv åstadkomma en effekt på sitt offentliga.

En väsentlig orsak till Sahlins delvis mycket privata argumentering ligger naturligtvis i sakfrågan – det var hennes privatekonomi och dess sammanblandning med den offentliga som förorsakat rabalder. Men varför måste hon berätta att hon är slarvig med städning? Knappast någon kan väl tro att en vice statsminister med fyra barn hinner damma särskilt mycket. Och en sak är säker – varken Göran Persson eller Alf

Svensson skulle någonsin kommentera en sådan sak. Kan ni tänka tanken att Carl Bildt skulle berätta att han var slarvig med att städa? Tanken svindlar – de manliga partiledarna är *statsmän*, de städar inte (slarvig eller ej).

En annan påfallande faktor är, hur ofta Mona Sahlins barn, alltid kallade "ungar", dyker upp i talet. Även detta är extremt ovanligt för manliga politiker. Barnen och politiken har varit det hon inte slarvat med, till skillnad från ekonomi. Är detta insisterande manne för att man inte skall behöva misstänka en kvinnlig politiker för att inte vara en riktig kvinna?

Den misstanken förstärktes av en intervju med Gudrun Schyman i SVT 1, som sändes i förra veckan. Schyman är en skicklig och karismatisk politiker, men måste man få sig till livs *fullt* så mycket om hur hennes sexualitet utvecklats under åren? Samma sak med hennes Sommar-program för några år sedan; där tvingades man genomlida detaljerade förlossningsskildringar i väntan på att det skulle komma något av politiskt intresse.

Frågan är vad detta (kvinnliga) införande av det privata i det politiska betyder? Handlar det om personlighetsdrag, eller är det ett tecken på att gränserna offentligt/privat luckras upp, och vi med förtröstan kan se fram emot patriarkatets snara fall?

CWR

Nästanpensionär funderar

Som gamling kommer man förstas att gå på gallerier för att se på konst. Där är en sån skön och stillsam miljö och så får man kanske vin på vernissager och man kan nicka och byta ord med bekanta.

Min favoritkonstnär är Andrzej Ploski. Honom har jag lärt känna eftersom han under många år jobbad på Lunds stadsbibliotek. Nuförtiden träffas vi ofta på badet där han simmar flitigt. Han är som konstnär mångsidig och rör sig inom de flesta stilarter; är avantgardist och traditionalist; fantasi-full men också mycket realistisk, när så behövs.

Jag kan inte förstå varför Cecilia Nelson på Konsthallen missat att ställa ut Andrzej. Men det är väl det där med jantelagen och att man inte är profet i sin egen kommun.

Förutom att Andrzej är en stor konstnär, som engagerar sig i samtiden, är han också något av ett helgon, som tycker det är saligare att giva än att taga. När han engagerades av Sydsvenskan för lundaboportätten lär han ha begärt så lite i arvode att ledningen omedelbart självant höjde budet. Och när Andrzej jobbade på

biblioteket skänkte han frikostigt bort sina verk till personalen.

Han är väldigt produktiv som bokillustratör. Söker man i datorn på "Ploski" blir det 57 träffar. Hans medverkan i Sydsvenskan talar för sig själv.

Veckobladet och blåsorkestern har Andrzej genom åren stött med åtskilliga teckningar. I torsdags uppförde Kapellet en kantat av Hilding Rosenberg med text av Johannes Edfelt på Historiska museet. Med utgångspunkt från Edfelts texter hade Andrzej gjort ett tjugotal tavelskulpturer, med luckor som gömde teckningar. Konstnärligt imponerande och vilken arbetsinsats för ett enda tillfälle!

Efter konserten ville Andrzej att musikerna som minne skulle ta med sig var sitt objekt hem, eftersom han menade att musikuppförandet och konstutställningen hörde intimt ihop.

Nämnen den konstnär i dagens kommersialiserade värld som vore i stånd till något liknande? Jag tyckte bestämt att ett av trähelgonen på Historiska museet log i mjugg.

Finn

MÖTE MÖTE

KOMMUNALPOLITIK. Må. 17.4 kl. 19. Teknisk nämnd 19.4, socialnämnd 19.4. Må. 24.4 kl. 19: fullmäktige 24.4, rådningsnämnd 26.4.

RÖDA KAPELLET. Lö. 15.4 kl. 11 apellmöte (rep. 10. 15) Särskild kallelse! Sö. 16.4 kl. 18.45 rep. med Joakim, första maj. Må. 24.4 spel Torup, särskild kallelse. Inget kvällsrep. i påsk.

VECKOBLADET

Detta nummer gjordes av Rune Liljekvist, Gunnar Sandin och Charlotte Wikander. Nästa redaktör: Rune L.

Manus sänds per post till: Veckobladet, Svartbrödersg 3, 223 50 Lund. Måndag e. 17 till fax 046-123123. Manus mottas gärna på epost, vp@lund.mail.telia.com eller 3,5" diskett. Obs! (rtf-format) Telefon till redaktörerna: Rune Liljekvist 046-211 50 69 Gunnar Sandin 046-13 58 99 Vid utebliven tidning ring: Cecilia Wadenbäck 046-13 82 13.